

- В. С., Андрук Н. В., Лаврентьєва І. В., Хомич О. Л.). 2023. 37 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1P2MDR-LwtisLoiNMyK3HaqYRH3_3XW3U/view?pli=1 (дата звернення 10.05.2026 р.).
4. Півненко, Ю., Прус, С. Сучасний інструментарій вчителя основ здоров'я: компетентісно орієнтовані завдання : навч.-метод. посібник. Запоріжжя : СТАТУС, 2021. 116 с.

БІОЛОГІЧНИЙ ФОТОРЕПОРТАЖ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ В УЧНІВ 7 КЛАСУ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

Міщук Наталія Йосипівна

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра загальної біології та методики навчання природничих дисциплін, Тернопільський національний педагогічний університет імені

Володимира Гнатюка

mishchuk@chem-bio.com.ua

Герасим Яна

здобувачка бакалаврату за спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира

Гнатюка

yanaherasym@gmail.com

Формування екоцентричних цінностей належить до категорії комплексних, багатовимірних проблем, оскільки воно безпосередньо зачіпає глибинні структури особистості. Як фундаментальний психологічний феномен, ціннісне ставлення до природи слугує внутрішнім регулятором, що детермінує орієнтацію індивіда на гуманістичне співіснування з біосферою. Реалізація цього виховного завдання ускладнюється низкою внутрішніх та зовнішніх суперечностей, від конструктивного розв'язання яких залежить майбутнє планетарного життя.

Результати нашого наукового дослідження засвідчують наявність різних підходів до розкриття сутності поняття «ціннісне ставлення до природи». Відповідно до одного з найбільш поширених тлумачень, воно розглядається як суб'єктивне відображення об'єктивно існуючої природної дійсності. За такого підходу об'єктом виступають значущі для людини предмети і явища навколишнього середовища. Зокрема, Г. Пустовіт пропонує розглядати формування особистісних цінностей стосовно природи як систему «узагальнених особистістю важливих для неї ціннісних орієнтирів у її власній поведінці та діяльності в довкіллі, які відповідають рівню її інтелектуального, духовного та фізичного розвитку» [2, 194]. Водночас О. Колонькова класифікує зміст цього поняття як «внутрішню готовність учнів до екологічно доцільної взаємодії з природою: дії, реакції, переживання, що базуються на усвідомленні самоцінності об'єктів природи, їхньої цінності для суспільства і кожної людини зокрема» [1, 52]. Видатний український психолог та педагог Іван Бех розглядає ціннісне ставлення до природи крізь призму особистісно зорієнтованого

виховання. Воно базується на внутрішніх духовних потребах особистості, де природа виступає не як ресурс, а як унікальна цінність, що вимагає усвідомленої любові та відповідальності [1].

Одним із дієвих інструментів формування у шкільної молоді ціннісного ставлення до природи є застосування біологічного фоторепортажу, який інтегрує наочність, емоційний вплив та пізнавальну діяльність школярів. На відміну від звичайної ілюстрації чи серії розрізнених картинок, біологічний фоторепортаж є динамічним візуальним мікросюжетом. Його специфіка полягає в дотриманні трьох ключових критеріїв: *хронологічності* (фіксація етапів розвитку в часі), *документальності* (реальні, а не постановчі кадри з життя тварин) та *проблемності* (фокус на етологічних чи фізіологічних аспектах живого). Це дозволяє трансформувати пасивне споглядання у спрямоване наукове спостереження.

Фоторепортаж є ефективним для формування екологічної свідомості завдяки поєднанню перцептивно-афективного та когнітивно-дослідницького психологічних механізмів розвитку особистості. Яскраві, естетичні та емоційні фотографії домашніх улюбленців знижують психологічний бар'єр перед складним теоретичним матеріалом, викликають інтерес і позитивні емоції (радість, замилювання, співчуття). Аналізуючи ж зміни на фото (ріст шерсті, зміна пропорцій тіла, координація рухів), учні самостійно роблять теоретичні біологічні висновки. Таким чином, емоційне ставлення стає фундаментом для глибоких знань.

У дослідженні особливу увагу приділено практиці створення авторського фоторепортажу на основі тривалого спостереження за свійськими тваринами (*Felis catus*). Об'єктом фіксації стали доросла кішка британської породи блакитного (сірого) забарвлення та її потомство, отримане від kota з типом забарвлення таббі. У межах фоторепортажу відображено ключові етапи онтогенезу кошенят: момент народження, перші дні життя, відкривання очей, а також динаміку змін у їхній поведінці та руховій активності. Структурними елементами нашого фоторепортажу визначено такі складники:

- *візуальний маркер (фокус-кадр)*: чітке зображення об'єкта (наприклад, макрозйомка моменту відкривання очей у кошенят);
- *текстовий супровід*: стислий біологічний коментар під фото, який містить наукові факти, дату спостереження та опис поведінки;
- *емоційний тригер*: кадр, що фіксує взаємодію тварин (наприклад, кішка годує або вилизує кошенят), який виступає містком до формування емпатії.

Авторські світлини дозволили продемонструвати учням реальні біологічні процеси розвитку тварин у динаміці. Особливе виховне значення мало спостереження за материнським інстинктом, турботою про потомство та поступовим формуванням поведінкових реакцій кошенят. Такі візуальні

матеріали сприяли емоційному залученню семикласників, розвитку емпатії, усвідомленню самоцінності життя та необхідності дбайливого ставлення до живих істот.

Для практичної реалізації цієї педагогічної ідеї було розроблено фрагменти уроків біології для 7 класу. Учні аналізували фотоматеріали, описували етапи розвитку ссавців, обговорювали біологічне значення батьківського піклування у тваринному світі та дискутували щодо проблем гуманного поводження з тваринами. Крім того, запропоновано модель організації учнівського екологічного фоторепортажу як форми самостійної навчально-дослідницької діяльності.

З метою визначення результативності запропонованої методики було проведено онлайн-опитування серед семикласників (21 особа). Аналіз отриманих відповідей дозволив диференціювати ставлення учнів до біологічного фоторепортажу як чинника впливу на їхню екологічну свідомість. Зокрема, 38,1 % респондентів зазначили, що такі матеріали значно змінюють їхнє екологічне мислення, тоді як 57,1 % оцінили цей вплив як помірний.

Водночас виявлено високі показники емоційного залучення та актуалізації гуманних якостей підлітків: 85,7 % опитаних засвідчили глибоке почуття співчуття під час перегляду світлин, а 95,2 % респондентів відчували дієве бажання допомогти тваринам. Окрім того, 71,4 % учнів констатували, що систематична робота з фоторепортажами безпосередньо формує в них дбайливе ставлення до природи. Отримані емпіричні дані підтверджують, що авторський візуальний контент є потужним засобом розвитку стійкої емпатії та проєкологічної мотивації учнівської молоді.

Таким чином, біологічний фоторепортаж довів свою спроможність як ефективний педагогічний засіб формування ціннісного ставлення до природи. Залучення авторських фотографій до освітнього процесу з біології забезпечує синергію пізнавального, емоційного та виховного компонентів, виховуючи гуманність і відповідальність за навколишній світ. Оскільки фоторепортаж є жанром журналістики, його використання на уроках біології забезпечує пряму міжпредметну інтеграцію та сприяє розвитку інформаційно-медійної грамотності семикласників. Працюючи з авторським контентом, учні вчаться відрізняти першоджерела від згенерованих чи сфальсифікованих зображень в інтернеті, розуміють важливість авторського права та опановують сучасні цифрові інструменти для фіксації наукових фактів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Наук.-метод. посібн. К.: ІЗМН, 1998. 204 с.
2. Колонькова О.О. Врахування специфіки сільського та міського середовища у вихованні ціннісного ставлення школярів до природи. *Взаємодія школи та громадських екологічних організацій у вихованні ціннісного ставлення школярів до природи*: Матер. Всеукр. наук.-практ. конф. К.: Центр екологічної освіти та інформації, 2004. С. 52.

3. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1–9 класів у позашкільних закладах: Монографія. К. Луганськ: Альма-матер, 2004. 540 с.
4. Секрети фотографії дикої природи: як знімати птахів у природному середовищі. <https://surl.li/adpckr> (дата звернення: 17.05.2026)

QR-КОДИ ЯК ЗАСІБ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ У 8 КЛАСІ (НА БАЗІ АВТОРСЬКОГО ПІДРУЧНИКА)

Міщук Наталія Йосипівна

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра загальної біології та методики навчання природничих дисциплін, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
mishchuk@chem-bio.com.ua

Кобзар Анастасія Олександрівна

здобувачка бакалаврату за спеціальністю 014.05 Середня освіта (Біологія та здоров'я людини), Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
kobzaranastasia227@gmail.com

Технологічний прогрес сприяв широкому розповсюдженню мобільних додатків у різних сферах життєдіяльності. QR-коди (Quick Response — швидкий відгук) — це мобільні інструменти, які набули величезної популярності в останні роки. Вони характеризуються високою місткістю зберігання даних та легкістю зчитування.

Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду засвідчує, що QR-коди успішно інтегруються в освітній процес на різних рівнях та у межах різноманітних предметних галузей.

У 2024 р. ученими П. Сагіт, Е. Учак і А. С. Генджер було опубліковано результати аналізу провідних наукометричних баз даних, зокрема, *Web of Science*, *ERIC*, *Scopus*, *TR Index*, *Національний центр дисертацій YÖK* та *Google Scholar*, за період з 2014 по 2023 р. щодо педагогічного використання QR-кодів. Загалом було знайдено 155 публікацій, з яких 83 статті безпосередньо стосувалися цієї проблеми. Більшість проаналізованих статей належать до сфери природничо-математичної освіти (Science Education / STEM). У дискусійній частині автори зазначають, що QR-коди мають унікальні переваги для сучасної освіти, оскільки вони:

- забезпечують миттєвий доступ до мультимедійних навчальних матеріалів (відео, аудіо, 3D-моделей, інтерактивних завдань);
- підтримують концепцію мобільного навчання (M-learning) та змішаних форматів освіти;
- сприяють самостійній та студентоцентричній роботі підлітків/студентів;